

İNSANCIL MÜDAHALE VE KORUMA SORUMLULUĞU

Dr. Sercan REÇBER

YAYIN NO: 563

İNSANCIL MÜDAHALE VE KORUMA SORUMLULUĞU

Dr. Sercan Reçber

ISBN 978-605-152-320-0

1. BASKI - İSTANBUL, OCAK 2016

© **ON İKİ LEVHA YAYINCILIK A. Ş.**

Adres Prof. Nurettin Mazhar Öktek Sok. No: 6A Şişli / İSTANBUL
Telefon (212) 343 09 02
Faks (212) 224 40 02
Web www.onikilevha.com.tr
E-Posta bilgi@onikilevha.com.tr
f facebook.com/onikilevha
🐦 twitter.com/onikilevha

Baskı/Cilt Net Kırtasiye Tan. ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
Taksim Cad. Yoğurtçu Faik Sok. No: 3 Taksim
Beyoğlu / İstanbul
Tel: (212) 249 40 60
Sertifika No: 13723

Sercan Reçber

Sercan Reçber 1980 yılında Bursa'da doğdu. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 2009 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans programını tamamladı. 2015 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bilim Dalında “İnsancıl Müdahale ve Koruma Sorumluluğu” adlı tez çalışması ile doktora programını tamamlamıştır. 2014 yılında Londra'da Westminster Üniversitesinde misafir araştırmacı olarak Doktora çalışmalarını sürdürmüştür. Halen Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı bünyesinde görevini sürdürmektedir.

İletişim:

sercanrcbr@hotmail.com

Aileme

TEŞEKKÜR

Bu eser, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı bünyesinde “İnsancıl Müdahale ve Koruma Sorumluluğu” başlığıyla yazılan ve Prof. Dr. Selami Kuran, Doç. Dr. Naim Demirel, Yrd. Doç. Dr. Özlem Yücel, Yrd. Doç. Dr. Arda Atakan ve Yrd. Doç. Dr. Hakkı Hakan Erkiner’den oluşan tez jürisi tarafından 09 Şubat 2015 tarihinde kabul edilen doktora tezimin kitaplaştırılmış halidir. Çalışma yayına hazırlanırken içeriğine ve yazımına ilişkin birkaç değişiklik yapılmıştır.

Bu eserin yazılması sürecinde değerli görüşleri ve eserleri ile bana yol gösteren tüm bilim insanlarına teşekkür ederim.

Bu kapsamda öncelikli olarak tez danışmanım ve hocam Prof. Dr. Selami Kuran’a tez yazım sürecine ve akademik gelişimime olan değerli katkılarından dolayı teşekkür etmek isterim. Tez jürimde yer alan diğer hocalarım Doç. Dr. Naim Demirel’e, Yrd. Doç. Dr. Özlem Yücel’e, Yrd. Doç. Dr. Arda Atakan’a ve Yrd. Doç. Dr. Hakkı Hakan Erkiner’e yaptıkları olumlu katkı ve öneriler için teşekkür ederim.

Hocam Yrd. Doç. Dr. Hakkı Hakan Erkiner’e bu süreçteki yol göstericiliği ve desteği için ayrıca teşekkür etmek isterim. Hocam Yrd. Doç. Dr. Meltem Sarıbeyoğlu Skalar, tezimi okuma inceliği göstermiş ve tezin planına ilişkin katkılarıyla gelişimine önemli bir katkı sunmuştur. Kendisine şükranlarımı sunuyorum. Deęerli meslektaşım Arş. Gr. Firdes Şeyda Türkay’a tezi okuya-

rak özellikle imla ve yazım yanlışların düzeltilmesinde sağladığı katkılardan dolayı teşekkür ederim. Sevgili arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Zeynep Özgenç tezi okuma fedakârlığında bulunmuştur. Kendisine içten desteği için teşekkür ederim. Hocam Yrd. Doç. Dr. Halil Rahman Başaran, çalışmamı yayın öncesinde okuma inceliğini göstermiş ve olumlu katkılar sağlamıştır. Kendisine çok teşekkür ederim.

Akademik çalışma hayatına başlamamdaki ve devamındaki katkılardan ötürü hocalarım Prof. Dr. Mehmet Genç'e ve Prof. Dr. Kamuran Reçber'e minnetlerimi sunmak isterim.

Kitabın yayınlanmasını sağlayan, Oniki Levha Yayıncılık yöneticisi Sayın Erol Öze ve emeği geçen bütün çalışanlarına özenli çalışmalarından ötürü teşekkür ederim.

İki kişiye özel teşekkürü borç bilirim; Arş. Gr. Canan Ünal'a bu süreç boyunca gösterdiği dostluktan dolayı, Dr. Aidan Hehir'e Londra-Westminster Üniversitesi'nde çalışma olanağı sağlaması nedeniyle. Tez yazım sürecinin en verimli dönemini geçirdiğim Londra'da bulunmama vermiş oldukları burs ile olanak sağlayan TÜBİTAK'a ve yetkililerine teşekkür ederim.

Hiçbir zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme bu vesileyle sonsuz teşekkür ederim. Bu eserin yazılmasındaki en büyük emek kuşkusuz onlarındır.

Bu eser, uluslararası hukuk yazınına mütevazı bir katkıyı içermektedir. Faydalı olması dileğiyle...

Dr. Sercan Reçber

Ekim 2015/ Bursa

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XV
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

İnsancıl Müdahale

I.	KURAMSAL OLARAK İNSANCIL MÜDAHALE	11
A.	Tarihsel Gelişim	11
1.	Haklı Savaş Kuramı.....	11
2.	İnsancıl Müdahale Kavramının Düşünsel Gelişimi.....	19
3.	İnsancıl Müdahalenin Bir Teamül Hukuku Kuralı Olduğu Yönündeki Tartışmalar.....	26
B.	İnsancıl Müdahale Kavramı Çerçevesinde İleri Sürülen Görüşler	33
II.	İNSANCIL MÜDAHALE KAVRAMI VE UNSURLARI	66
A.	İnsancıl Müdahale Kavramı.....	66
B.	İnsancıl Müdahalenin Unsurları.....	68
1.	Kitlesel Düzeyde İnsan Hakları İhlalleri.....	69

2. Kuvvet Kullanma	70
III. İNSANCIL MÜDAHALENİN YASALLIĞI (The Legality of Humanitarian Intervention).....	74
A. Mevcut Uluslararası Hukuk Kuralları Açısından Yasallık.....	74
1. Birleşmiş Milletler Sistemi İçerisinde Kuvvet Kullanma	74
2. Birleşmiş Milletler Sistemi İçerisinde Kuvvet Kullanma Yasağının İstisnaları	77
a. Kolektif Müdahale	78
b. Meşru Savunma.....	80
c. Barış İçin Birlik Kararı.....	84
B. İnsancıl Müdahalenin Yasallığı Hakkındaki Tartışmalar	85
1. Birleşmiş Milletler Antlaşması Ekseninde Devam Eden Tartışmalar	85
2. İnsan Hakları Sözleşmelerini Esas Alan Tartışmalar	99
3. Uluslararası Adalet Divanı'nı Katkısı.....	100
4. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu.....	102
C. İnsancıl Müdahalenin Yasallığı Hakkındaki Tartışmaların Genel Olarak Değerlendirilmesi ...	104
IV. UYGULAMADA İNSANCIL MÜDAHALE	107
A. Birleşmiş Milletler Antlaşması Öncesi Dönemde İnsancıl Müdahale Uygulamaları.....	107
B. Birleşmiş Milletler Antlaşması Sonrası Dönemde İnsancıl Müdahale Uygulamaları.....	112
1. Hindistan'ın Doğu Pakistan'a (Bangladeş) Yönelik Müdahalesi.....	116
2. Vietnam'ın Kamboçya'ya Yönelik Müdahalesi	117
3. Tanzanya'nın Uganda'ya Yönelik Müdahalesi	119
4. Fransa'nın Orta Afrika'ya Yönelik Müdahalesi	120

5. 1991 Tarihli Irak'a Yönelik Müdahale	121
6. Somali	125
7. Liberya ve Sierra Leone	129
8. Haiti	134
9. Kosova	137
10. Ruanda	155
11. Doğu Timor	168
12. Bosna Hersek.....	174
V. GENEL DEĞERLENDİRME	179

İkinci Bölüm

Koruma Sorumluluğu

I. KORUMA SORUMLULUĞU KAVRAMI VE UNSURLARI	187
A. Genel Olarak Koruma Sorumluluğu.....	187
B. Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu İlişkisi	189
1. Sorumluluk Olarak Egemenlik	191
2. Egemenlik Kavramı ile İnsan Hakları İlişkisi	199
C. Koruma Sorumluluğu Kavramının Ortaya Çıkışı ve Kapsamı	207
II. DEVLET EGEMENLİĞİ VE MÜDAHALE KOMİSYONUNUN (ICISS) 2001 TARİHLİ RAPORU ÇERÇEVESİNDE KORUMA SORUMLULUĞU	215
A. Politik Meydan Okuma	222
B. Yeni Bir Yaklaşım Olarak Koruma Sorumluluğu.	227
C. Önleme Sorumluluğu	231
D. Tepki Verme Sorumluluğu	239
E. Yeniden İnşa Sorumluluğu; Müdahale Sonrası Zorunluluklar	247
F. Yetki Sorunu.....	249

G. Operasyonel Boyutlar	253
III. DİĞER RAPORLAR VE GÜVENLİK KONSEYİ KARARLARI	257
A. 2004 Tarihli Yüksek Düzey Panel Raporu	258
B. 2005 tarihli BM Zirve Sonuç Bildirgesi	262
C. Geniş Özgürlük Önerisi: Herkes için Gelişme, Güvenlik ve İnsan Hakları.....	266
D. Güvenlik Konseyi'nin 28 Nisan 2006 Tarihli 1674 Sayılı Kararı.....	268
E. Koruma Sorumluluğunun Uygulanması Raporu	271
F. BM Genel Kurul Görüşmeleri	275
G. Koruma Sorumluluğu: Zamanında ve Kararlı Eylem Raporu	279
H. Devlet Sorumluluğu ve Koruma Kararı.....	281
I. Genel Değerlendirme.....	282
IV. KORUMA SORUMLULUĞU KAVRAMINA YÖNELİK ÖNERİLER VE ELEŞTİRİLER.....	283
V. KORUMA SORUMLULUĞU KAVRAMINA İLİŞKİN ALTERNATİF BİR ÖNERİ, “KORURKEN SORUMLULUK”	313
VI. KORUMA SORUMLULUĞU VE ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ İLİŞKİSİ.	316
VII. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİNDE REFORM ÇALIŞMALARI	328
VIII. KORUMA SORUMLULUĞU ÇERÇEVESİNDE ÖRNEK OLAYLAR	342
A. Darfur	342
B. Kenya	357
C. Myanmar.....	365
D. Gürcistan	368
E. Uganda.....	371
F. Gazze.....	373
G. Sri Lanka	376

H. Fildişi Sahili Cumhuriyeti	384
I. Libya.....	393
J. Suriye	415
SONUÇ	425
KAYNAKÇA	443

